

 Ústav

  religionistiky

MASARYKOVA UNIVERZITA, ARNA NOVÁKA 1, 602 00 BRNO

Návrh výzkumného projektu

Název projektu

Magie jako nástroj legitimizace křesťanství

Název projektu anglicky

Bude doplněno

Autor/autorka

Eduard Palíšek

Anotace (max. 1000 znaků)

Cílem práce je zodpovědět výzkumnou otázku jakým způsobem bylo používáno magie k legitimizaci postavení křesťanské církve v raném středověku. K jejímu zodpovězení bude využito metod diskurzivní analýzy (?) textu *Vyprávění o zázracích* od Ceasariuse z Heisterbachu. Výchozím předpokladem je skutečnost, že porušení pravidel předpokládá existenci pravidla.

Klíčová slova (česky)

Kázání, Caesarius z Heisterbachu, Panna Maria, Svátost Těla a Krve Kristovy, mnich, transsubstanciace, exemplum, příběhy

Teoretická východiska a cíle (1000-2000 znaků)

Vyprávění o zázracích je souborem exemplů sepsaných mezi lety 1219–1223.¹ Caesarius z Heisterbachu byl cisterciácký mnich v klášteře Heisterbach v kolínské arcidiecézi. Jeho dílo obsahuje stručná vyprávění mravoučného charakteru, která začala být využívána v průběhu středověku pro povzbuzení bdělosti a zájmu autorových žáků, noviců a také ostatních posluchačů. Cílem bylo dosáhnout lepší srozumitelnosti a ilustrovat obsah samotného kázání. Má pedagogickou a mravoučnou funkci.² K věrohodnosti popsaných událostí je třeba přistupovat obezřetně, protože byly popsané s jiným cílem než jako historické výpovědi. Zajímavý je však výběr Caesariových témat, protože nám nastavuje zrcadlo tehdejší společnosti, tak jak ji vnímal sám autor. Jedná se nejčastěji o spor o titul císaře Svaté říše římské, události křížových výprav a téma kacířských hnutí na přelomu 12. a 13. století.³

Vyprávění o zázracích je psané formou rozhovoru mnicha s novicem, jenž je zasvěcován do zásad správného chování a bohabojnosti. Pro tyto potřeby je zvoleno krátkých příběhů, jejichž údajní autoři jsou lidé mnichovi a novicovi většinou známí a zastupují různé sociální skupiny tehdejší společnosti. Systém tradentů byl zvolen pro zvýšení věrohodnosti obsahu rozhovoru, tedy norem správného chování, v očích posluchačů.

V první části mnich líčí příběhy o údajných zázracích, které jsou připisovány Panně Marii. Příběhy mají mravoučný charakter a pojednávají o mytické události, v níž Panna Maria zasáhla do dění na tomto světě, aby jej napravila. Jedná se například o příběh: *Jak dala Panna Maria jednomu klerikovi nový jazyk*.⁴ Příběh pojednává o napravení křivdy, kterou lidé spáchali na bohabojném člověku. V příběhu *Jak Panna Maria přivedla pohlavkem k rozumu jeptišku, která zahořela láskou ke klerikovi*⁵ trestá odsouzeníhodné chování. Jindy zase pomáhá kajícímu se člověku, a to například v příběhu *Jak jednou váženou paní vysvobodilo andělské pozdravení z násilí a z cizoložství*.⁶

Druhá část úryvku pojednává o Svátosti Těla a Krve Kristovy. Jedná se o téma vážnější⁷ a věnuje se významu a důležitosti eucharistie. Mnich vysvětluje pojem transsubstanciace a přístupy k samotné svátosti eucharistie. Příběh, který vyzdvihuje důležitost a posvátnost

¹ Jana Nechutová, *Caesarius z Heisterbachu, vyprávění o zázracích: Středověký život v zrcadle exemplů*, Praha: Vyšehrad 2009, s. 19.

² Tamtéž, s. 17.

³ Tamtéž, s. 22.

⁴ Tamtéž, s. 171

⁵ Jana Nechutová, *Caesarius z Heisterbachu, Vyprávění o zázracích: Středověký život v zrcadle exemplů*, Praha: Vyšehrad 2009, s. 182.

⁶ Tamtéž, s. 178.

⁷ Tamtéž, s. 221.

hostie pro křesťany, je například *Jak kněz, který si nechal hostii v ústech, aby s ní čaroval, nemohl vyjít z kostela*⁸, který pojednává o mytické události, během níž sama hostie překazila kněžův nemorální plán získat lásku ženy. K vyvrcholení příběhu dochází, když se samotná hostie přemění v malou lidskou postavu visící na kříži.⁹

Chování se v rozporu se zažitým křesťanským dogmatem vyvolalo trest. Dá se tedy předpokládat, že samotné porušení pravidel předpokládá existenci pravidla. Výzkumná otázka tedy zní: jakým způsobem bylo (pokud bylo) využíváno magie k legitimizaci postavení křesťanské církve ve středověku. Každý příběh o porušení dogmatu či vykonání zakázaného magického rituálu s sebou přináší následnou legitimizaci učení církve.

Posun ve stavu bádání (1800-3600 znaků)

Popis toho, v jakém stavu se nachází bádání v dané oblasti a jakým způsobem navrhovaný projekt poznání rozšíří.

Bude doplněno

Způsob řešení (1800-3600 znaků)

Detailní popis postupu řešení:

1. konkrétní výzkumné otázky (včetně jejich zdůvodnění v rozsahu dostatečném pro názorné předvedení vazby mezi těmito otázkami a konkrétními výzkumnými cíli na straně jedné a mezi těmito otázkami a dílčími výzkumnými kroky – jejichž popis následuje – na straně druhé);

Jakým způsobem bylo používáno magie k legitimizaci postavení křesťanské církve v raném středověku?

2. objasnění povahy relevantních dat / pramenných údajů a případně způsobu redukce jejich množství tak, aby se analýza dala reálně provést ve stanoveném čase (u projektu k magisterské zkoušce za 1 rok, u projektu bakalářské práce za 2 semestry, u projektu magisterské práce za 4 semestry, u projektu disertační práce za 8 semestrů; ve všech případech se počítá s jedním člověkem, nikoli s týmem);

Vybraná exempla z *Výprávění o zázracích* od Ceasariuse z Heisterbachu.

3. objasnění způsobu získání dat / pramenných údajů a jeho relevance vzhledem k výzkumným otázkám;

Bude provedena analýza vybraných exemplů k zodpovězení výzkumné otázky.

⁸ Tamtéž, s. 224.

⁹ Tamtéž.

4. objasnění možných etických (právních) problémů spjatých se způsobem získávání (případně i interpretace) dat v rámci projektu (jsou-li tyto problémy v daném výzkumu relevantní);

Nejsem si vědom žádných potenciálních etických problémů

5. objasnění metody analýzy dat / pramenných údajů a její relevance vzhledem k výzkumným otázkám, výzkumným cílům a teoretickým východiskům projektu;

(?)

6. předběžný časový plán řešení projektu.

Do kolokvia v lednu 2016.

Očekávaný přínos a využitelnost výsledků projektu (max. 1000 znaků)

Stručné objasnění toho, komu jsou výsledky výzkumu určeny a jakým způsobem je bude možné využít v dalším rozvoji bádání, případně též ve vzdělávání či jiných oblastech společenské praxe. Není cílem popsat, k čemu všemu je možné výsledky využít, nýbrž to, jakým způsobem je budou moci využít jejich primární adresáti.

Potenciální přínos projektu je zasazení problému magie do prostoru křesťanského učení jako nástroje legitimizace.

Citovaná literatura

V textu návrhu odkazujte na použitou literaturu a prameny / datové zdroje. V této části pak uveďte odkazy na tyto citované zdroje. Dbejte na standardní a jednotnou citační normu. Je-li to relevantní, rozdělte seznam na dvě části: Prameny / datové zdroje a Literatura (podobně jako u bibliografie k tématu projektu, viz níže).

Palíšek, Eduard, Křesťanství 1, Komentář 3, Masarykova univerzita, 2013.

Jana Nechutová, *Caesarius z Heisterbachu, vyprávění o zázracích: Středověký život v zrcadle exempli*, Praha: Vyšehrad 2009, s. 19.

Bibliografie k tématu projektu

Bibliografie nejvýznamnějších pramenů / datových zdrojů a zásadních teoretických a metodologických prací, souhrnné literatury a odborných studií k tématu, které plánujete ve výzkumu využít. Seznam rozčleňte na dvě části: Prameny / datové zdroje a Literatura.

Prameny / datové zdroje

„Panna Maria“ a „Svátost Těla a Krve Kristovy“, in: *Caesarius z Heisterbachu, Vyprávění o zázracích: Středověký život v zrcadle exempel*, přel. Jana Nechutová, Praha: Vyšehrad 2009, 17-33, 163-197 a 221-236.

Literatura

Gurevič, Aron, *Nebe, peklo, svět: Cesty k lidové kultuře středověku*, přel. Jaroslav Kolár, Jinočany: H & H 1996, 19-32, 54-59, 447-452.